

MỘT SỐ VẤN ĐỀ NỔI BẬT TRONG QUAN HỆ Ả RẬP XÊ ÚT – MỸ GIAI ĐOẠN 2011-2020

Hoàng Thị Mai Phương*

*Bộ môn Ngôn ngữ và Văn hóa Ả Rập – Trường Đại học Ngoại ngữ, ĐHQGHN,
Phạm Văn Đồng, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam*

Nhận bài ngày 19 tháng 08 năm 2020

Chỉnh sửa ngày 25 tháng 09 năm 2020; Chấp nhận ngày 16 tháng 03 năm 2021

Tóm tắt: Mối quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ từ lâu đã được biết đến là mối quan hệ đồng minh chiến lược, bất chấp những sự khác biệt giữa một quốc gia theo chế độ quân chủ và một quốc gia cộng hòa lập hiến. Cho đến nay, Ả Rập Xê Út là một trong những đồng minh thân thiết nhất, là đối tác kinh tế mạnh nhất và là đối tác chiến lược quan trọng của Mỹ ở Trung Đông. Mặc dù vậy, mối quan hệ giữa Ả Rập Xê Út và Mỹ cũng đã trải qua nhiều thăng trầm như cấm vận dầu mỏ năm 1973; sự kiện khủng bố ở Mỹ ngày 11 tháng 9 hay cuộc khủng hoảng chính trị - xã hội ở khu vực Bắc Phi - Trung Đông diễn ra vào cuối năm 2010, đầu năm 2011 (còn gọi là “Mùa xuân Ả Rập”); vụ ám sát nhà báo Jamal Khashoggi tại Đại sứ quán Ả Rập Xê Út ở Thổ Nhĩ Kỳ và cuộc tấn công vào mỏ dầu tại Ả Rập Xê Út vào ngày 14 tháng 9 năm 2019. Mối quan hệ thăng trầm giữa 2 nước cũng kéo theo những tác động vô cùng lớn đến khu vực Trung Đông – Bắc Phi và cục diện thế giới. Bài viết đi qua một số vấn đề nổi bật trong quan hệ Ả Rập Xê Út - Mỹ giai đoạn 2011-2020. Bên cạnh đó, bài viết cũng phân tích các yếu tố có khả năng tác động đến mối quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ và một số dự báo cho hướng phát triển của mối quan hệ này trong thời gian tới. Bài viết sử dụng các phương pháp nghiên cứu quan hệ quốc tế, phương pháp phân tích để tổng hợp và đánh giá, phương pháp nghiên cứu trường hợp, phương pháp hệ thống – cấu trúc, dự báo và đánh giá để đánh giá một cách khách quan mối quan hệ này.

Từ khóa: quan hệ ngoại giao, Mỹ - Ả Rập Xê Út, chính trị, Trung Đông-Bắc Phi

1. Mở đầu

Mối quan hệ Ả Rập Xê Út - Mỹ từ lâu đã được biết đến là mối quan hệ đồng minh chiến lược, bất chấp sự khác biệt giữa một quốc gia theo chế độ quân chủ và một quốc gia cộng hòa lập hiến. Mối quan hệ bắt đầu từ những năm 1930, khi các doanh nhân Mỹ lần đầu tiên đến Ả Rập Xê Út để giúp phát triển đất nước giàu tài nguyên dầu mỏ này. Hơn 80 năm trôi qua kể từ khi quan hệ chính thức được thiết lập, mối quan hệ giữa

hai nước vẫn luôn được duy trì dựa trên thỏa thuận đã ký kết vào năm 1945, trên chiến hạm US Quincy giữa Tổng thống Mỹ Franklin Delano Roosevelt và Quốc vương thời bấy giờ của Ả Rập Xê Út là Abdelaziz ben Abderrahmane Al Saud (hay còn gọi là Ibn Saud). Theo thỏa thuận đó, Ả Rập Xê Út cung cấp dầu lửa cho Mỹ. Đổi lại, Mỹ bảo đảm an ninh cho Ả Rập Xê Út. Kể từ sau Chiến tranh Thế giới thứ II, Ả Rập Xê Út và Mỹ đã ủng hộ nhau để bình ổn giá dầu, kiểm soát trữ lượng dầu tại các mỏ dầu và quá

* Tác giả liên hệ

Địa chỉ email: maiphuonghoang1803@gmail.com

<https://doi.org/10.25073/2525-2445/vnufs.4703>

trình vận chuyển dầu trên Vịnh Ba Tư, đồng thời giữ gìn sự ổn định tại các nền kinh tế của các nước phương Tây nơi Ả Rập Xê Út đã đầu tư.

Năm 2011, cuộc khủng hoảng chính trị - xã hội “Mùa xuân Ả rập” nổ ra tại khu vực Bắc Phi – Trung Đông đã khiến khu vực này hình thành cục diện chính trị - xã hội mới, gây ảnh hưởng lớn đến các nước trong khu vực. Bối cảnh thế giới giai đoạn 2011-2020 có nhiều biến động lớn cũng có tác động trực tiếp tới mối quan hệ hai nước Ả Rập Xê Út – Mỹ nói riêng và quan hệ quốc tế nói chung (Nguyễn, 2018). Có thể nói những diễn biến khó đoán định của khu vực Bắc Phi – Trung Đông sau hệ lụy của cuộc khủng hoảng chính trị - xã hội cùng với sự tham gia của Mỹ vào khu vực từ năm 2011 đến nay đã đẩy mối quan hệ giữa Ả Rập Xê Út và Mỹ rơi vào những vòng xoáy phức tạp, đặt ra nhiều thách thức cho mối quan hệ này và có tác động lớn đến mối quan hệ đồng minh lâu năm giữa hai nước. Ả Rập Xê Út là quốc gia có vai trò quan trọng ở khu vực, mối quan hệ giữa Ả Rập Xê Út và Mỹ không chỉ tác động đến bản thân hai nước mà còn ảnh hưởng đến toàn bộ khu vực Bắc Phi – Trung Đông. Bài báo này nghiên cứu quan hệ giữa Ả Rập Xê Út và Mỹ trong bối cảnh trên để tìm hiểu chính sách, chiến lược trong quan hệ giữa hai bên ở các lĩnh vực cụ thể để từ đó đánh giá, dự báo triển vọng quan hệ hai nước trong thời gian tới.

2. Một số vấn đề nổi bật trong quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ giai đoạn 2011-2020

Cho đến nay, Ả Rập Xê Út là một trong những đồng minh thân thiết nhất, là đối tác kinh tế mạnh nhất và là đối tác chiến lược quan trọng của Mỹ ở Trung Đông. Tuy nhiên, mối quan hệ Mỹ - Ả Rập Xê Út đang đứng trước nhiều thách thức. Giai đoạn 2011-2020, mối quan hệ này xoay quanh các vấn đề nổi bật sau.

2.1. Vụ sát hại nhà báo Jamal Khashoggi ở thành phố Istanbul của Thổ Nhĩ Kỳ

Vào ngày 2/10/2018, thế giới chấn động với vụ sát hại nhà báo Jamal Khashoggi. Phía Mỹ đã “bao biện” cho hành vi của Ả Rập Xê Út trước công luận quốc tế. Vụ sát hại nhà báo Jamal Khashoggi tại Đại sứ quán Ả Rập Xê Út ở Thổ Nhĩ Kỳ đẩy quan hệ giữa Ả Rập Xê Út - Mỹ vào những khó khăn mới với các tình tiết vụ án đặc biệt nghiêm trọng, gây ra nhiều phản hồi tiêu cực đối với cộng đồng quốc tế nói chung và các nhà ngoại giao nói riêng. Đây được xem là một trong những khủng hoảng ngoại giao lớn của Ả Rập Xê Út vì vụ án liên quan trực tiếp đến các quan chức cấp cao của nước này. Phía Mỹ cũng bị mắc kẹt trước phản ứng của cộng đồng quốc tế và nhà cầm quyền tại Ả Rập Xê Út – vốn đã có mối quan hệ mật thiết từ trước.

Vụ sát hại Khashoggi khiến một số người trong Quốc hội Mỹ đặt câu hỏi về trách nhiệm của các nhà lãnh đạo cấp cao của Ả Rập Xê Út về vụ án này và năng lực, độ tin cậy, sự điều chỉnh của họ với tư cách là đối tác đồng minh của Mỹ (Strobel, 2018). Tháng 11/2018, Chính quyền Mỹ đã đưa ra các biện pháp trừng phạt tài chính đối với 17 cá nhân người Ả Rập Xê Út, bao gồm một cố vấn thân cận của Thái tử là ông Saud al Qahtani, vì các cáo buộc liên quan đến vụ sát hại Khashoggi. Các biện pháp trừng phạt du lịch của Mỹ đối với 21 người Ả Rập Xê Út cũng được áp dụng. Những người bị xử phạt bao gồm các nhân viên an ninh được xác định bởi các báo cáo báo chí là đã cùng đi du lịch với Thái tử đến Mỹ và những người bị buộc tội liên quan trực tiếp đến vụ sát hại.

Tổng thống Donald Trump đã bảo vệ Ả Rập Xê Út, bất chấp những bằng chứng tham gia của nước này trong vụ sát hại Khashoggi. Các chuyên gia ở Trung Đông tin rằng Quốc hội Mỹ vẫn có thể đưa ra các biện pháp trừng phạt đối với một số quan chức Ả Rập Xê Út và ngay cả với Thái tử Ả Rập Xê Út – người đang bị nghi ngờ đứng

sau chỉ đạo âm mưu sát hại Khashoggi (Strobel, 2018). Tuy nhiên, ngay cả khi không có lệnh trừng phạt, Mohammad bin Salman cũng tạm thời không thể đến Mỹ hoặc có bất kỳ mối quan hệ trực tiếp nào đối với Chính quyền Trump. Tháng 11/2018, quan hệ giữa Mỹ và Ả Rập Xê Út đã được xoa dịu và củng cố trở lại khi ông Trump đề cử John Abizaid, một tướng quân đội Mỹ đã nghỉ hưu, một người nói tiếng Ả Rập làm Đại sứ Mỹ tại nước này. Ả Rập Xê Út cũng bổ nhiệm nữ Đại sứ đầu tiên của họ, Công chúa Reema bint Bandar Al Saud, để giúp làm dịu mối quan hệ sau cái chết của Khashoggi (Baker & Schmitt, 2018).

Trong các cuộc điều tra về cái chết của Khashoggi, Thái tử Mohammed bin Salman liên tục phủ nhận các cáo buộc về việc ra lệnh giết Khashoggi. Trong chương trình "60 Minutes" của CBS được phát sóng tối 29/9/2019, khi được hỏi về ảnh hưởng của mối quan hệ giữa Mỹ và Ả Rập Xê Út qua sự việc này, Thái tử cũng khẳng định "Vai trò của chúng tôi là nỗ lực không ngừng để vượt qua điều này và đảm bảo tương lai sẽ tốt đẹp hơn những điều đã xảy ra trong quá khứ". Phát biểu này thể hiện lập trường của Ả Rập Xê Út, cho thấy mối quan hệ giữa Ả Rập Xê Út và Mỹ bền chặt hơn rất nhiều so với những gì mà người ngoài đang lo sợ và sẽ không vì chuyện này mà ảnh hưởng tới mối quan hệ hai nước đã có từ trước.

2.2. Vụ tấn công vào các nhà máy lọc dầu tại Ả Rập Xê Út

Vụ 10 máy bay không người lái tấn công 2 nhà máy lọc dầu Abqaiq và Khurais ở miền Đông Ả Rập Xê Út ngày 14/09/2019 khiến nước này tổn thất 5,7 triệu thùng dầu mỗi ngày. Ngay sau đó, giá dầu thế giới đã tăng vọt, có lúc tăng gấp gần 20 lần giá trước đó (Lee, 2019). Các cuộc tấn công này đã thu hút sự quan tâm lớn của cộng đồng quốc tế. Mỹ tuyên bố sẵn sàng mở Dự trữ Dầu khí Chiến lược nếu cần thiết. Tổng thống Donald Trump cũng điện đàm với Thái tử Ả Rập Xê Út Mohammed bin Salman, bày tỏ quan

điểm sẽ làm tất cả để bảo vệ Ả Rập Xê Út khỏi các vụ tấn công mỏ dầu. Phiến quân Houthi tại Yemen thừa nhận đã sử dụng 10 máy bay không người lái để thực hiện vụ tấn công trên. Tuy nhiên, Ngoại trưởng Mỹ cho rằng không có bằng chứng cho thấy những cuộc tấn công trên xuất phát từ Yemen và khẳng định Iran tấn công vào các nhà máy lọc dầu này của Ả Rập Xê Út. Ngay lập tức, Bộ Ngoại giao Iran đã bác bỏ tuyên bố của Ngoại trưởng Mỹ, coi đây là những cáo buộc vô nghĩa khi Washington đang cố viện lý do để trả đũa nước cộng hòa Hồi giáo này (Lee, 2019). Tuy chưa kết luận được người thật sự gây ra cuộc tấn công này là ai, cuộc tấn công bắt nguồn từ đâu hay ai là người khơi mào, nó cũng đã gây ra bước ngoặt trong cuộc đối đầu nguy hiểm ở Trung Đông với giao thương ở vùng Vịnh bị phá hoại, tình hình ở Yemen trở nên khốc liệt và các cuộc không kích vào các trại dân quân Shia ở Iraq trong những tháng gần đây. Trước những căng thẳng đó, việc Mỹ lên tiếng ủng hộ và trợ giúp Ả Rập Xê Út được coi là một động thái tích cực cho quan hệ hai nước, như một cách ngầm khẳng định rằng, mối quan hệ giữa Mỹ và Ả Rập Xê Út vẫn được duy trì và Ả Rập Xê Út vẫn là đồng minh quan trọng của Mỹ tại khu vực này.

2.3. Cuộc chiến với lực lượng Houthi tại Yemen do Ả Rập Xê Út lãnh đạo

Ả Rập Xê Út đang đứng đầu liên minh Ả Rập tham gia cuộc chiến dai dẳng chống lực lượng nổi dậy Houthi ở Yemen. Quốc vương Salman và Thái tử Mohammad bin Salman đã tích cực theo đuổi các lợi ích của Ả Rập Xê Út trên khắp Trung Đông kể từ năm 2015, thách thức Iran, mở lại cuộc đối thoại với Iraq, tìm cách cô lập Qatar và tham gia vào cuộc chiến đang diễn ra ở Yemen. Hoạt động này của Ả Rập Xê Út trong các vấn đề khu vực đã tạo ra những câu hỏi mới để Chính quyền và Quốc hội Mỹ xem xét, liên quan cả đến hợp tác quốc phòng và sự hiện diện quân sự của Mỹ ở Trung Đông.

Mỹ đã ủng hộ liên minh do Ả Rập Xê Út dẫn đầu trong cuộc chiến nhằm trục xuất phiến quân Houthi liên kết với Iran khỏi Yemen từ những năm đầu của cuộc chiến này. Trong suốt quá trình Ả Rập Xê Út lãnh đạo liên minh chống lại phiến quân Houthi, Mỹ đã ủng hộ và hỗ trợ trên nhiều phương diện như: hỗ trợ lực lượng quân sự, bán vũ khí, đặc biệt là tiếp nhiên liệu cho máy bay khi Ả Rập Xê Út không kích phiến quân Houthi,... Quân đội Mỹ cũng cung cấp cho liên minh Ả Rập Xê Út các chương trình huấn luyện nhằm giảm thiểu thương vong dân sự, cũng như chống lại các cuộc tấn công bằng tên lửa và máy bay không người lái xuyên biên giới của lực lượng Houthi (Chungtai & Alia, 2017).

Khi cuộc chiến với Houthi tại Yemen của Liên minh Ả Rập Xê Út gặp phải những cáo buộc liên quan đến vấn đề nhân đạo, phía Mỹ cũng lên tiếng bảo vệ và “thanh minh” giúp Ả Rập Xê Út. Tuy nhiên, sau những bằng chứng rõ ràng và sự lên án của cộng đồng quốc tế cũng như chính trong nội bộ Quốc hội Mỹ, các nhà hoạt động và một số thành viên của Quốc hội đã chỉ trích Chính quyền Trump vì ủng hộ liên minh do Ả Rập Xê Út dẫn đầu chống lại người Houthi ở Yemen, và cho rằng liên minh đã không làm đủ để tránh thương vong dân sự trong cuộc chiến này. Chính quyền tổng thống Trump đã phải kêu gọi chấm dứt chiến dịch không kích ném bom của liên minh tại Yemen. Ngày 30 tháng 10 năm 2019, Bộ trưởng Quốc phòng Mỹ James Mattis và Bộ Ngoại giao Mỹ kêu gọi những người tham gia cuộc xung đột ở Yemen đồng ý “ngừng bắn” trong 30 ngày tới. Ngoại trưởng Mike Pompeo đã đưa ra tuyên bố rằng: “Mỹ kêu gọi tất cả các bên ủng hộ Đặc phái viên Liên Hợp Quốc Martin Griffiths trong việc tìm kiếm một giải pháp hòa bình cho cuộc xung đột ở Yemen”. Động thái này dự kiến sẽ có tác động đến nỗ lực của Ả Rập Xê Út trong cuộc chiến chống lại Houthi tại Yemen.

2.4. Vấn đề đối nội và các chính sách đối nội của Ả Rập Xê Út

Ả Rập Xê Út có mối quan hệ với Mỹ, sự ổn định của đất nước và quỹ đạo tương lai của Ả Rập Xê Út luôn là những chủ đề được quốc hội Mỹ quan tâm. Cụ thể, các chuyên đề trong lãnh đạo của Ả Rập Xê Út, các kế hoạch cải cách và thực thi nhân quyền, các chính sách đối ngoại quyết đoán của Ả Rập Xê Út, cùng với các xu hướng trên thị trường dầu mỏ toàn cầu; sự quan tâm tới các mối đe dọa từ các nhóm khủng bố xuyên quốc gia và căng thẳng Ả Rập Xê Út – Iran đã thúc đẩy các cuộc thảo luận tại Quốc hội Mỹ trong thời gian gần đây. Hợp tác an ninh giữa Mỹ - Ả Rập Xê Út và mối quan tâm của Mỹ đối với việc cung cấp năng lượng liên tục của Ả Rập Xê Út trên toàn cầu tiếp tục gắn kết các mối quan hệ song phương chính thức vốn có trong nhiều thập kỷ.

Chính quyền Trump đã ủng hộ Quốc vương Salman bin Abd al Aziz Al Saud và con trai ông, Thái tử Mohammed bin Salman bin Abd al Aziz, về các sáng kiến chính sách đối nội của Ả Rập Xê Út và cách tiếp cận của vương quốc này với Iran, Yemen, Syria và Iraq. Trong những năm gần đây, các nhà lãnh đạo Ả Rập Xê Út đôi khi đã hành động trái với mong muốn của Mỹ, đồng thời đa dạng hóa mối quan hệ của họ với các chủ thể toàn cầu khác và tìm cách thoát khỏi sự lệ thuộc vào Mỹ (Blanchard, 2020). Vương quốc này đã thu hút sự chú ý đáng kể nhờ các sáng kiến chuyển đổi kinh tế và những thay đổi mạnh mẽ đối với một số chính sách hạn chế vai trò của phụ nữ Ả Rập trong cuộc sống cộng đồng nhiều thập kỷ qua. Tình trạng thay đổi lãnh đạo ở Ả Rập Xê Út và tranh luận tại Mỹ về các ưu tiên chính sách đối ngoại đang thúc đẩy việc kêu gọi đòi đánh giá lại các mối quan hệ lâu dài này. Chính quyền Mỹ đã tìm kiếm sự hợp tác với gia đình Al Saud cầm quyền kể từ những năm 1940. Chế độ quân chủ Al Saud đã tìm kiếm sự bảo vệ, tư vấn công nghệ và vũ khí từ Mỹ, tìm kiếm các đối tác Mỹ để được hỗ trợ phát

triển nguồn tài nguyên thiên nhiên và con người tại Ả Rập Xê Út và đối phó với các mối đe dọa từ Nga, các đối thủ trong khu vực, Iran và các phần tử Hồi giáo cực đoan Sunni. Các nhà lãnh đạo Mỹ luôn đánh giá cao sự hợp tác của Ả Rập Xê Út trong vấn đề an ninh - chống khủng bố và việc tìm cách duy trì đầu tư tài nguyên năng lượng vào thị trường toàn cầu (U.S. Department of Energy, 2018).

Các quan chức Mỹ đã lên tiếng ủng hộ các kế hoạch cải cách của Ả Rập Xê Út, đồng thời công khai kêu gọi Vương quốc này tìm kiếm một thỏa thuận thương lượng ở Yemen, và tiếp tục giúp Ả Rập Xê Út chống chủ nghĩa cực đoan ở nước ngoài. Các quan chức Ả Rập Xê Út đã tham gia các cuộc đàm phán hợp tác hạt nhân dân sự với Mỹ và các quốc gia khác kể từ năm 2017. Các quan chức Mỹ cũng đang khuyến khích Vương quốc này từ bỏ việc mua lại các công nghệ chu trình nhiên liệu hạt nhân có thể làm tăng sự phổ biến hạt nhân trên toàn cầu. Chính quyền Trump tiếp tục tranh luận về các đề xuất khác nhau của Quốc hội nhằm hạn chế việc bán vũ khí của Mỹ cho Ả Rập Xê Út hoặc chấm dứt hỗ trợ quân sự của Mỹ cho các hoạt động của liên minh do Ả Rập Xê Út dẫn đầu ở Yemen (Blanchard, 2020).

Các cuộc tấn công vào Ả Rập Xê Út và cơ sở hạ tầng quan trọng của Vương quốc cho thấy lỗ hổng trong hệ thống phòng thủ của Ả Rập Xê Út có thể làm phức tạp thêm hoặc làm hỏng các cải cách chính trị, kinh tế và các vấn đề xã hội nhạy cảm khác. Với ảnh hưởng toàn cầu của Ả Rập Xê Út trong vấn đề dầu mỏ và sự nổi bật và sâu sắc của quan hệ an ninh Mỹ - Ả Rập Xê Út, sự thành công hay thất bại của các sáng kiến cải cách trong nước và tương lai của các chính sách đối ngoại và quốc phòng của Vương quốc có thể gây ra hậu quả đáng kể cho quan hệ song phương và an ninh quốc tế trong nhiều năm tới. Một trong số những vấn đề đó, bên cạnh sự phát triển chính trị - quân sự ở Yemen, chính là cuộc đối đầu ngày một rõ ràng hơn với Iran. Đây là vấn đề nổi bật trong chương

trình nghị sự chính sách Mỹ - Ả Rập Xê Út và được xác định là vấn đề được quan tâm trong chuyến thăm của Tổng thống Donald Trump hồi tháng 5 năm 2017 tới Ả Rập Xê Út, chuyến thăm tháng 3 năm 2018 của Bin Salman tới Mỹ và các cuộc trao đổi song phương sau đó giữa các nhà lãnh đạo cấp cao hai nước.

3. Tác động của mối quan hệ hai nước đến khu vực và thế giới

3.1. Tác động đến khu vực

Với vị thế “người anh cả” trong khu vực, mối quan hệ giữa Mỹ và Ả Rập Xê Út có ảnh hưởng rất lớn đến các nước khác trong khu vực, điển hình là việc cạnh tranh ảnh hưởng trong khu vực với Iran. Phần lớn các nước tại khu vực Trung Đông đều đang nhận được hỗ trợ của Ả Rập Xê Út trong việc nhận nguồn đầu tư từ Mỹ. Dưới thời Tổng thống Obama, mối quan hệ giữa Mỹ và Ả Rập Xê Út gặp nhiều thăng trầm, hơn nữa việc Mỹ bắt tay với Iran cũng khiến cho quan hệ của các nước trong khu vực Trung Đông “nghet thờ” do Iran là nước đối đầu lâu năm với các nước Ả Rập khác trong khu vực. Dưới thời Tổng thống Donald Trump, quan hệ giữa Mỹ và Ả Rập Xê Út có chiều hướng tích cực lên. Sự hỗ trợ của Mỹ trong cuộc chiến chống Houthi tại Yemen và trong cuộc đối đầu với Iran cũng là những động thái ảnh hưởng không nhỏ đến mối quan hệ giữa các nước và căng thẳng trong khu vực.

Tuy nhiên, việc Mỹ dựa vào mối quan hệ với Ả Rập Xê Út để can thiệp vào các vấn đề trong khu vực, đặc biệt là vấn đề hạt nhân của Iran và vấn đề Palestine - Israel đã gây ra tác động lớn cho khu vực. Đơn cử như vấn đề căng thẳng giữa Ả Rập Xê Út - Iran với các vấn đề bất đồng về tôn giáo và cạnh tranh ảnh hưởng tại khu vực. Phía Mỹ trước đó vì muốn đạt được thỏa thuận hạt nhân với Iran nên đã xích lại gần hơn với Iran, phớt lờ những mâu thuẫn giữa Ả Rập Xê Út và nước này, khiến tình hình khu vực trở nên căng thẳng và đẩy lên lo ngại về cuộc

chiến tranh Ả Rập Xê Út – Iran. Căng thẳng trong mối quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ được thuyên giảm khi phía Mỹ rút khỏi JCPOA (Kế hoạch hành động chung toàn diện) năm 2017 và tuyên bố ủng hộ Ả Rập Xê Út trong vấn đề với Iran, điều này khiến tình hình khu vực dấy lên những lo ngại mới (Fassihi & Hubbard, 2019). Trong vấn đề Palestine – Israel, Mỹ đưa ra một “Sáng kiến hòa bình Trung Đông”. Với các quan điểm bất lợi cho Palestine và cộng đồng Hồi giáo tại Palestine, Chính phủ Palestine đã lên tiếng phản đối, đồng thời cắt đứt quan hệ ngoại giao với Israel và Mỹ, phủ nhận vai trò “giảng hòa” trong khu vực của Mỹ (Toameh, 2019). Sự kiện này khiến căng thẳng tại khu vực lên đến đỉnh điểm, Trung Đông đứng trước bờ vực của chiến tranh. Với vai trò là đồng minh của Mỹ tại khu vực, Ả Rập Xê Út đứng ra ủng hộ sáng kiến hòa bình của Mỹ, mong muốn Palestine và Israel cùng hợp tác để giải quyết vấn đề; đồng thời cũng lên tiếng sẽ ủng hộ Palestine hết mức có thể. Hành động này của Ả Rập Xê Út được coi như một bước đi nước đôi trong mối quan hệ với Mỹ và quan hệ với các nước trong khu vực.

3.2. Tác động đến thế giới

Mối quan hệ giữa Ả Rập Xê Út và Mỹ luôn là một trong mối quan hệ nóng của thế giới. Khi mà Ả Rập Xê Út là nơi có trữ lượng dầu mỏ lớn nhất thế giới, việc mối quan hệ này gặp nhiều thăng trầm cũng ảnh hưởng lớn đến việc giá dầu của thế giới lên xuống. Việc giá dầu của Ả Rập Xê Út lên xuống cũng làm cho giá dầu thế giới bất ổn định, ảnh hưởng đến nền kinh tế của khu vực nói riêng và thế giới nói chung. Căng thẳng giữa hai nước có ảnh hưởng nhất định đối với nền kinh tế thế giới, đặc biệt là thị trường dầu mỏ. Ả Rập Xê Út vẫn là nước xuất khẩu dầu thô lớn nhất thế giới. Căng thẳng giữa hai nước có thể khiến thị trường dầu mỏ thế giới xảy ra khủng hoảng. Nhất là trong bối cảnh hiện nay, khi Mỹ đã tham gia vào thị trường dầu mỏ thế giới với vai trò là nước

xuất khẩu dầu mỏ, đang có thị phần ngày càng tăng và là nước xuất khẩu dầu đá phiến lớn nhất thế giới (BP, 2019).

Mối quan hệ Ả Rập Xê Út và Mỹ là một trong những mối quan hệ đặc biệt. Không chỉ gắn bó với nhau qua mối quan hệ kinh tế, mà còn là mối quan hệ vượt qua sự khác biệt về văn hóa, tôn giáo và chế độ cầm quyền của hai nước. Ả Rập Xê Út cũng là một trong những người anh cả của đạo Hồi, việc quan hệ với Mỹ bất ổn cũng khiến các nước Hồi giáo khác lao đao. Việc mối quan hệ giữa hai nước gặp những bất ổn có thể gây ra xung đột giữa các tôn giáo lớn và những bất ổn trong xã hội giữa hai nước. Mối quan hệ này góp phần xoa dịu các nguy cơ xung đột tôn giáo giữa người Hồi giáo và các nước phương Tây. Cộng đồng người Hồi giáo tuy chiếm số đông trên thế giới nhưng trong cộng đồng người phương Tây vẫn luôn tồn tại sự kỳ thị về những phong tục, tập quán và luật lệ của đạo Hồi. Vì thế, mối quan hệ giữa Mỹ, cường quốc nắm vị thế hàng đầu thế giới, và Ả Rập Xê Út, người anh cả của liên minh các nước Hồi giáo, cũng là nước nơi đạo Hồi là quốc đạo, luật pháp dựa trên cơ sở luật Hồi giáo, là sợi dây đảm bảo vững chắc cho sự hòa dịu giữa cộng đồng người đạo Hồi và các cộng đồng người khác trên thế giới. Điển hình như sau sự kiện 11 tháng 9, những người theo đạo Hồi phải chịu những định kiến và kỳ thị của người Mỹ nói riêng và thế giới nói chung. Việc bắt gặp một người đạo Hồi mặc áo chùng và đeo khăn Hijab ngoài đường có thể khiến đám đông bối rối và lo sợ. Mối quan hệ này cũng là cửa ngõ để tăng cường giao thoa văn hóa, kết nối cộng đồng giữa Trung Đông với Mỹ và các nước Phương Tây nói riêng cũng như các khu vực khác trên thế giới nói chung, góp phần giảm bớt nguy cơ xung đột tôn giáo, sắc tộc trên thế giới.

Mối quan hệ Ả Rập Xê Út và Mỹ là mối quan hệ đồng minh lâu đời. Ả Rập Xê Út cũng là nước có vị thế lớn tại khu vực. Quan hệ tốt với Ả Rập Xê Út cũng là nắm được cánh cửa để bước vào thị trường Trung

Đông. Vì thế, các nước lớn cũng tranh thủ “làm thân” và tìm kiếm các cơ hội để cải thiện mối quan hệ với Ả Rập Xê Út. Việc mỗi quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ rơi vào tình trạng căng thẳng, lạnh nhạt cũng là cơ hội để các nước lớn khác là đối thủ của Mỹ chen chân xen vào mối quan hệ này, tạo ra những căng thẳng mới trên thế giới. Hơn thế nữa, mối quan hệ này cũng tác động không nhỏ đến các liên minh các nước lớn với các quốc gia khác trong khu vực. Mặt khác, xét về khía cạnh kinh tế, mới nhất là thương vụ mua bán vũ khí quân sự hơn 110 tỷ USD của Ả Rập Xê Út và Mỹ mà ông Trump đã ký hợp đồng với Riyadh vào năm 2017, có thể thấy Ả Rập Xê Út là nhà nhập khẩu vũ khí lớn thứ hai trên thế giới và tỷ lệ nhập khẩu vũ khí của nước này đã tăng 225% trong 5 năm qua, dựa theo báo cáo của Viện Nghiên cứu Hòa bình Quốc tế Stockholm đưa ra ngày 12 tháng 3 năm 2018. Theo báo cáo, một nửa xuất khẩu vũ khí của Mỹ là thuộc về Trung Đông trong suốt 5 năm qua (từ 2013-2018), và Ả Rập Xê Út, UAE là hai nước đứng đầu danh sách các quốc gia tại Trung Đông nhập khẩu vũ khí của Mỹ. Mỹ đứng đầu danh sách các nước xuất khẩu vũ khí trên thế giới và Nga đứng thứ hai. Nếu mối quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ không còn được duy trì hợp tác mua bán vũ khí quân sự, vị trí này sẽ trực tiếp nghiêng về đối thủ truyền thống là Nga. Quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ trong việc mua bán vũ khí quân sự là một trong những yếu tố chính khẳng định cho vị thế của Mỹ tại khu vực cũng như trên thế giới. Những rạn nứt trong mối quan hệ này có thể khiến “khách hàng VIP” của Mỹ rơi vào tay Nga hoặc Trung Quốc hay bất kỳ nước lớn nào khác, và cũng có thể khiến vị thế chính trị của các nước này thay đổi, dẫn đến một cục diện chính trị mới trong khu vực và thế giới. Về khía cạnh chính trị, mối quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ góp phần vào việc bảo đảm cân quyền lực của liên minh các cường quốc trên thế giới với các nước lớn tại khu vực, điển hình là liên minh Nga – Iran.

4. Dự báo quan hệ Mỹ - Ả Rập Xê Út trong thời gian tới

4.1. Các yếu tố ảnh hưởng tới quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ trong thời gian tới

Mối quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ trong giai đoạn 2011-2020 đã trải qua nhiều thăng trầm. Trong thời gian tới, Ả Rập Xê Út – Mỹ vẫn có nhiều hứa hẹn về một mối quan hệ được tiếp tục duy trì. Tuy nhiên, mối quan hệ này trong thời gian tới cơ bản sẽ chịu tác động của các yếu tố sau:

4.1.1. Cuộc chiến với lực lượng Houthi tại Yemen

Hiện tại, Ả Rập Xê Út vẫn đang vấp phải cáo buộc về các vấn đề nhân đạo tại Yemen (Sharp và cộng sự, 2019). Quốc hội Mỹ cũng liên tục đưa ra sức ép cho Chính quyền Trump, buộc Chính quyền Trump phải ngừng cung cấp và hỗ trợ quân sự cho Ả Rập Xê Út tại Yemen. Trước sức ép đó, trước mắt, Chính quyền Trump đã tuyên bố ngừng cấp nhiên liệu cho các máy bay không kích của Ả Rập Xê Út đang hoạt động tại Yemen (Sharp và cộng sự, 2019). Trong tương lai nếu các vấn đề nhân đạo và các cáo buộc đối với Ả Rập Xê Út không được giải quyết, rất có thể Quốc hội Mỹ sẽ yêu cầu Chính quyền Trump ngừng hẳn hỗ trợ quân sự cho hoạt động của Ả Rập Xê Út tại Yemen. Điều này có thể khiến Chính quyền Ả Rập Xê Út không hài lòng và nghi ngờ về lời hứa hỗ trợ quân sự và mối quan hệ trong lĩnh vực quân sự bền chặt giữa hai nước.

4.1.2. Vấn đề Palestine – Israel

Đây là vấn đề vốn đã tồn tại từ lâu và vẫn luôn là điểm nóng trong khu vực cũng như thế giới. Việc Mỹ đưa ra *Sáng kiến hòa bình Trung Đông*, cũng như một loạt các hành động được phía Palestine cho là “thiên vị” Israel đã khiến tình hình khu vực này trở nên căng thẳng tới đỉnh điểm (Toameh, 2019). Phía Ả Rập Xê Út vẫn đang thực hiện những bước đi nước đôi, tuy nhiên, căng thẳng tại khu vực có thể sẽ tạo áp lực cho

phía Ả Rập Xê Út trong việc tìm kiếm hòa bình trong khu vực.

4.1.3. Cuộc chiến giá dầu giữa Ả Rập Xê Út – Nga

Cuộc chiến giá dầu giữa Ả Rập Xê Út và Nga đang trong giai đoạn hạ nhiệt sau quyết định cắt giảm sản lượng dầu của Ả Rập Xê Út (Raval, 2020). Tuy nhiên, cuộc chiến này vẫn còn những vấn đề chưa được giải quyết. Đặc biệt trong bối cảnh tình hình diễn biến dịch Covid-19 trên thế giới vẫn chưa có dấu hiệu hạ nhiệt mà ngày càng phức tạp hơn. Việc cắt giảm sản lượng dầu tạm thời giữ giá dầu ở mức không sụt giảm thêm chứ chưa thật sự “vớt” được giá dầu lên mức ổn định. Hơn nữa, Mỹ hiện tại tham gia thị trường dầu với tư cách “nguồn cung” chứ không phải “nguồn cầu” như trước. Vì vậy, trong thời gian sắp tới, khả năng Mỹ sẽ có động thái mới để trực tiếp tham gia vào cuộc chiến giá dầu này, đặc biệt trong bối cảnh dịch Covid-19 đang tiếp diễn phức tạp và gây ra những tổn thất nặng nề cho nền kinh tế thế giới.

4.1.4. Vấn đề hạt nhân và quan hệ với Iran

Đây vẫn luôn là vấn đề ảnh hưởng mạnh đến mối quan hệ hai nước khi vấn đề hạt nhân vẫn chưa tìm được hướng giải quyết mới trong tương lai. Bên cạnh đó, căng thẳng giữa Ả Rập Xê Út và Iran vẫn đang tiếp tục tiếp diễn và có xu hướng leo thang khi các cáo buộc liên quan đến việc Iran đứng sau phiến quân Houthi và các cuộc tấn công vào các cơ sở hạ tầng của Ả Rập Xê Út cũng như các cáo buộc liên quan đến vấn đề nhân đạo tại Yemen mà Ả Rập Xê Út đang lãnh đạo.

4.1.5. Cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung và cạnh tranh ảnh hưởng của các nước lớn tại khu vực

Căng thẳng thương mại giữa hai nền kinh tế lớn nhất thế giới, Mỹ và Trung Quốc không chỉ làm chậm giao dịch giữa họ mà

còn bắt đầu tác động trở lại đối với nền kinh tế của nhiều quốc gia, cả tích cực và tiêu cực. Cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung trong thời gian qua khiến hai nước đồng loạt tăng thuế quan cho các mặt hàng của nhau có thể khiến cho các đối tác kinh tế khác được hưởng lợi từ các lỗ hổng thương mại trên thị trường. Trung Đông nói chung và Ả Rập Xê Út nói riêng cũng có thể được hưởng lợi, vì dù thế nào thì Mỹ và Trung Quốc vẫn cần dầu. Hiện Trung Quốc vẫn là nước đứng đầu trong các nước nhập khẩu dầu của Ả Rập Xê Út. Căng thẳng Mỹ - Trung kéo dài cũng có thể ảnh hưởng đến mối quan hệ giữa quan hệ Ả Rập Xê Út - Mỹ và Ả Rập Xê Út - Trung Quốc.

Cuộc cạnh tranh ảnh hưởng của các nước lớn trên thế giới vẫn tiếp tục tiếp diễn. Tuy nhiên, các nước lớn đều đang chịu ảnh hưởng to lớn của cuộc khủng hoảng do Covid-19 gây ra nên rất có thể, sau khi cuộc khủng hoảng này qua đi, các nước lớn sẽ thay đổi chính sách để phù hợp hơn với bối cảnh. Cũng không ngoại trừ khả năng sẽ hình thành các “cực” quyền lực mới, ảnh hưởng đến quan hệ quốc tế tại khu vực và trên thế giới cũng như quan hệ Ả Rập Xê Út - Mỹ.

4.1.6. Cải cách bên trong nội chính trị của Ả Rập Xê Út và thay đổi lãnh đạo của hai nước

Ả Rập Xê Út đang thực hiện các cải cách chính trị trong nước. Các cải cách này đa phần được Quốc hội Mỹ lên tiếng ủng hộ, đặc biệt trong vấn đề quyền của phụ nữ tại Vương quốc này (Kristen, 2017). Kết quả của việc thực thi các chính sách mới trong Vương quốc cũng có thể tạo ra những bối cảnh mới trong nước. Ả Rập Xê Út cũng đang trong quá trình chuyển giao Quốc vương mới, khi mà Quốc vương Salman đã cao tuổi và trong thời gian tới sẽ chuyển giao quyền lực cho Thái tử kế vị. Sau khi kế vị, định hướng và các chính sách của Quốc vương mới có thể gây tác động không nhỏ tới mối quan hệ Ả Rập Xê Út - Mỹ trong thời gian sắp tới.

4.1.7. Cuộc khủng hoảng dịch Covid-19

Đại dịch COVID-19 đã làm ảnh hưởng đến Ả Rập Xê Út vô cùng nghiêm trọng. Cuộc hành hương của người Hồi giáo đến Mecca và Medina đã bị đình chỉ vô thời hạn. Trong khi nhu cầu dầu giảm mạnh, giá dầu lại giảm và nền kinh tế Ả Rập Xê Út đang rơi vào khủng hoảng. Cho đến khi nhu cầu dầu toàn cầu trở về mức “tiền virus”, tài chính của Ả Rập Xê Út có thể sẽ phải sử dụng đến nguồn tài chính dự trữ của Vương quốc. Về phía Mỹ, hiện vẫn đang là nước chịu hậu quả nặng nề nhất của đại dịch này. Việc đối phó và khắc phục hậu quả sau dịch bệnh đòi hỏi các chính sách và đường hướng mới của mỗi quốc gia. Theo dự báo của Tổ chức Y tế Thế giới WHO, dịch bệnh có thể kéo dài đến hết năm 2020, và tiếp tục sẽ gây ảnh hưởng vô cùng nặng nề cho toàn thế giới. Điều này có thể tạo ra một bối cảnh thế giới hoàn toàn mới, ảnh hưởng lớn đến mối quan hệ của Ả Rập Xê Út nói riêng và toàn thế giới nói chung.

4.2. Dự báo quan hệ Mỹ - Ả Rập Xê Út trong thời gian tới

Với việc lãnh đạo của Ả Rập Xê Út đang trong quá trình chuyển đổi và khu vực Trung Đông bị hỗn loạn và xung đột, Chính quyền Trump và các thành viên của Quốc hội Mỹ có thể sẽ tiếp tục tranh luận về cách tốt nhất để điều hướng giai đoạn gây tranh cãi này trong quan hệ Mỹ - Ả Rập Xê Út. Thành viên của Quốc hội Mỹ và các nhà hoạch định chính sách có thể tìm cách xác định xem các động lực gần đây trong mối quan hệ này có mang lại một sự thay đổi vĩnh viễn và cơ bản, hoặc liệu có khả năng chúng lại là một quãng sai tạm thời hay không. Trong những năm gần đây, các nhà hoạch định chính sách Mỹ đã cùng với một lớp các nhà lãnh đạo mới nổi của Ả Rập Xê Út đã xác định lại những điểm cần nhất thiết lưu ý của mối quan hệ hai nước trong bối cảnh đặc biệt, đầy thách thức và xung đột trong khu vực. Các cuộc tấn công từ các lực lượng

chống đối cực đoan, sự chuyển đổi lãnh đạo và củng cố vị thế trong nước, ảnh hưởng của Chính phủ Ả Rập Xê Út giảm dần ở nước láng giềng Yemen, xu hướng thị trường dầu mỏ, sự can thiệp của quân đội Nga vào Syria, chính sách hạt nhân của Iran và các hoạt động của các nước khác trong khu vực đều tạo ra áp lực đối với các nhà lãnh đạo Ả Rập Xê Út và cho quan hệ Ả Rập Xê Út - Mỹ trong khi Chính quyền Ả Rập Xê Út lại theo đuổi một lập trường độc lập và quyết đoán. Tất nhiên, những nhà hoạch định chính sách Mỹ cũng đặc biệt bàn về các vấn đề an ninh khu vực, các nhà lãnh đạo và kế hoạch đầy tham vọng biến đổi nền kinh tế Ả Rập Xê Út. Họ cũng đưa ra các cơ hội hợp tác mới và rủi ro cho mối quan hệ Ả Rập Xê Út và Mỹ trong thời gian tới.

Mặc dù vậy, việc Trump tiếp tục ở lại Nhà Trắng hiện tại có thể chắc chắn về việc Chính quyền Trump sẽ có nhiều hành động hoặc chính sách để thay đổi các nguyên tắc cơ bản trong mối quan hệ thân thiết với Riyadh. Tuy nhiên, điều này cũng có thể thay đổi theo chiều hướng khác đi khi Mỹ thay đổi nhà lãnh đạo sau cuộc bầu cử Tổng thống mới. Khi nhìn vào tương lai thời “hậu Trump”, các câu hỏi lớn được đặt ra là quan hệ giữa Riyadh và Washington sẽ thay đổi như thế nào. Theo Tiến sĩ Rami Khoury, một giảng viên về các vấn đề quốc tế tại Đại học Beirut của Mỹ, quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ hiện nay “rất hạn hẹp về mối liên hệ ngay từ đầu với Nhà Trắng, và vì nó đang ở thời điểm chuyển đổi lịch sử”. Nhưng tóm lại, Mohammed bin Salman và những người thân cận của ông sẽ phải lo lắng về trường hợp Biden sẽ trở thành tổng thống tiếp theo của Mỹ vào tháng 1/2021 tới, vì nhiều lý do khác nhau. Hiện nay, tương lai của quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ, hiện chưa thể kết luận một cách chính xác, tuy nhiên có thể gói gọn trong hai câu hỏi sau:

1. Nếu Chính quyền Mỹ tiếp theo do Biden lãnh đạo thì Biden sẽ làm gì trong mối quan hệ với nhà lãnh đạo Ả Rập Xê Út?

2. Nếu Biden theo đuổi một chính sách ngoại giao ít thân thiện hơn đối với Mohammed bin Salman, thì Ả Rập Xê Út sẽ đối phó với sự lãnh đạo mới này của Mỹ như thế nào?

Hai câu hỏi này tuy đơn giản nhưng lại rất quan trọng đối với tương lai của mối quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ. Tùy thuộc vào câu trả lời mà có thể phần nào dự đoán được quan hệ đối tác mà Chính quyền Ả Rập Xê Út và Mỹ sẽ phải đối mặt với khó khăn gì trong tương lai.

Ngày nay, khi đã nắm bắt đầy đủ hơn về kinh tế, văn hóa, xã hội của hai bên, tại thời điểm thế hệ lãnh đạo kế cận của Ả Rập Xê Út đang tìm các đường lối chính sách mới để đối mới Ả Rập Xê Út, thì các câu hỏi chính trong mối quan hệ giữa hai nước chủ yếu xoay quanh việc các nhà lãnh đạo và công dân hai nước sẵn sàng tiếp tục duy trì quan hệ quốc phòng chiến lược trong tương lai. Cụ thể hơn, cả hai nước đang xem xét liệu sự khác biệt trong quyền con người, chính sách đối ngoại và quốc phòng, các vấn đề năng lượng liệu có thể làm hạn chế tiềm năng thiết lập mối quan hệ sâu sắc hơn giữa hai nước hay không. Những thay đổi trong sự sắp xếp người kế vị mới tại Ả Rập Xê Út (Thái tử Mohammed bin Salman) đã đưa đến niềm hi vọng cho Ả Rập Xê Út rằng Mohammed bin Salman có thể thành công giống cha mình khi đang ở độ tuổi hơn 30 và có khả năng vẫn còn làm Quốc vương trong nhiều thập kỷ tới. Kết quả đó có thể loại bỏ một số sự không chắc chắn về việc hợp nhất quyền lực giữa các thế hệ lãnh đạo Ả Rập Xê Út tiếp theo, nhưng sự kiểm soát việc hợp nhất này cũng có thể làm thay đổi động lực của hợp tác Mỹ với Ả Rập Xê Út, đặc biệt liên quan đến việc mua bán vũ khí, hợp tác quân sự của Mỹ với Ả Rập Xê Út và các lĩnh vực khác. Hiện nay, Ả Rập Xê Út đang duy trì các mối quan hệ quốc phòng đa dạng và có được các hệ thống quân sự như vũ trang, máy bay không người lái và mới đây nhất là hệ thống tên lửa đạn đạo mới từ Trung Quốc. Ả Rập Xê Út cũng đang tái định vị lại vị thế

quân sự như là một trung tâm đầu tư toàn cầu và theo đuổi sự gia tăng vũ trang quân sự một cách đầy đủ và đa dạng (Blanchard, 2020). Điều này khiến cho Mỹ có thể không được hưởng vai trò đặc quyền mà họ đã từng có tại thị trường Ả Rập Xê Út trong bối cảnh thị trường này ngày càng mở, đặc biệt là việc Trung Quốc đang ngày càng thâm nhập sâu hơn vào thị trường Trung Đông cũng như tăng cường hợp tác với Ả Rập Xê Út (Ford & Hill, 2019).

Các nhà lãnh đạo Mỹ cũng có thể sẽ tìm cách tái phân bổ và xác định lại các lợi ích của Mỹ liên quan đến Ả Rập Xê Út, đồng thời cũng xác định liệu các phương pháp, chính sách tiếp cận của Mỹ có đủ cho Mỹ đầu tư vào và tận dụng kết quả trong các vấn đề liên quan đến Ả Rập Xê Út hay không. Quan hệ của Mỹ với Ả Rập Xê Út là điều gần nhất tạo ra những vấn đề nhạy cảm trong Ả Rập Xê Út. Không có nhà nước nào khác có thể thích quan hệ hợp tác tương đương với các cơ sở an ninh Ả Rập Xê Út, và suốt nhiều thập kỷ hai nước gây dựng mối quan hệ thân mật trong vấn đề an ninh, ngoại giao và thương mại đã mang đến cho Mỹ một mạng lưới rộng lớn các đồng minh và những bài học kinh nghiệm sâu sắc. Tuy nhiên, không có gì chắc chắn rằng Mỹ có thể dễ dàng sử dụng quan hệ đối tác với Ả Rập Xê Út và các mối quan hệ cá nhân với lãnh đạo nước này để dự đoán hoặc định hình sự phát triển trong chính sách đối nội và đối ngoại của Ả Rập Xê Út. Các trường hợp trong quá khứ và gần đây nhất là sự giám sát của Quốc hội trong việc từ chối bán vũ khí cho Ả Rập Xê Út đã ảnh hưởng đến mối quan hệ của hai nước (ví dụ điển hình là việc điều chỉnh vị trí triển khai hoặc độ nhạy của các hệ thống phòng thủ được chuyển giao của Mỹ và trì hoãn việc chuyển giao đạn dược, thiết bị dẫn đường chính xác).

Nhìn chung, mối quan tâm lâu dài của Mỹ về việc tránh sự bất ổn ở khu vực vùng Vịnh và phủ nhận ảnh hưởng đến các đối thủ địa chính trị của Ả Rập Xê Út có thể vẫn còn căng thẳng. Mỹ cũng mong muốn có

thể thuyết phục hoặc ép buộc Ả Rập Xê Út phát triển và thay đổi hành động theo sở thích của Mỹ. Mỹ có thể hoan nghênh các bước đi mới của các nhà lãnh đạo Ả Rập Xê Út để thay đổi các tập quán lâu đời và chính sách cốt lõi của họ. Tuy nhiên, Ả Rập Xê Út có thể phải tiếp tục đối mặt với sự không chắc chắn về sức mạnh trong nước và giới hạn ảnh hưởng của Mỹ về sự ổn định của Vương quốc trong các vấn đề nhạy cảm trong nước. Các nhà phê bình Ả Rập Xê Út cho rằng Mỹ không thể đủ khả năng để nắm bắt và gây ảnh hưởng đến các quy tắc từ trên xuống vốn có tại Ả Rập Xê Út, kìm hãm mọi bất đồng chính kiến cả về chiến lược và đạo đức tại đất nước này. Tuy nhiên, những người ủng hộ cho sự hợp tác giữa Mỹ và Ả Rập Xê Út thì tiếp tục trích dẫn tiềm năng của Vương quốc, ảnh hưởng của nó và cải cách xã hội gần đây để bình giải cho một cách tiếp cận mới vẫn tuân theo nguyên tắc, nhưng không đối đầu của hai nước. Bên phía Quốc hội Mỹ có thể tiếp tục định hướng quan hệ song phương hai nước thông qua việc giám sát an ninh Mỹ - Ả Rập Xê Út, sự hợp tác và tham gia của hai nước vào các vấn đề chính sách kinh tế và ngoại giao khu vực. Nhà lập pháp và các quan chức Mỹ cũng có thể tìm cách khám phá các cách tiếp cận chính sách thay thế mới hoặc tìm hiểu rõ hơn về mục đích thực sự ẩn sau các hành động của chính phủ Ả Rập Xê Út; về tiềm năng thay đổi quan hệ của Ả Rập Xê Út với các đối thủ của Mỹ như Nga và Trung Quốc, đồng thời cả các quan điểm của các nhà lãnh đạo, công dân Ả Rập Xê Út về tương lai của đất nước họ và tương lai quan hệ với Mỹ (Blanchard, 2020).

Tuy nhiên, sự hiện diện quân sự mở rộng của Mỹ tại Ả Rập Xê Út cũng có thể khơi dậy sự đối lập tôn giáo và dân tộc trong Ả Rập Xê Út và hơn thế nữa. Các quan chức Ả Rập Xê Út và Mỹ đã và đang cố gắng đưa ra một chiến lược chung bao gồm quan hệ đối tác quốc phòng và chống khủng bố. Năm 2004, Ủy ban Quốc gia lưỡng đảng về các cuộc tấn công khủng bố ở Mỹ (hay còn gọi

là Ủy ban Ngày 9/11) đã lên tiếng nhắc nhở cả hai chính phủ đối đầu với các vấn đề khủng bố trong mối quan hệ song phương, công khai và thúc giục họ xây dựng mối quan hệ công khai. Trong thời điểm đó, mối quan hệ xoay quanh Mỹ và Ả Rập Xê Út đổ dồn vào vấn đề chủ nghĩa cực đoan và hỗ trợ tài chính cho các nhóm cực đoan vũ trang. Sâu sắc hơn, quan hệ đối tác chống khủng bố và một loạt các nỗ lực của Ả Rập Xê Út để chống lại chủ nghĩa cực đoan đã góp phần để gắn kết chặt chẽ hơn mối quan hệ này trong mười lăm năm kể từ đó.

Xét về khía cạnh quân sự, như đã mô tả ở trên, Ả Rập Xê Út có quan hệ quốc phòng và an ninh chặt chẽ với Mỹ, neo đậu trong nhiều thập kỷ bởi các chương trình huấn luyện quân sự lâu đời và được bổ sung bằng việc bán vũ khí có giá trị cao, hợp tác an ninh cơ sở hạ tầng quan trọng và các sáng kiến chống khủng bố. Các đại biểu Quốc hội ủng hộ việc bán vũ khí từ lâu cho các đối tác của Mỹ ở vùng Vịnh, bao gồm Ả Rập Xê Út, như một phương tiện để cải thiện khả năng tương tác với Mỹ, răn đe Iran và hỗ trợ ngành công nghiệp Mỹ. Trong khi các quan chức Ả Rập Xê Út và Mỹ thực hiện nhiều bước tiến để duy trì và tăng cường mối quan hệ an ninh, sự khác biệt trong các chiến thuật và phương pháp được ưu tiên lựa chọn có thể tiếp tục làm phức tạp sự phối hợp song phương giữa hai nước này về vấn đề an ninh khu vực, bao gồm cả Iran và Yemen. Việc tái bố trí quân nhân Mỹ, máy bay và các hệ thống phòng không tại Ả Rập Xê Út vào năm 2019 có thể mở ra sự gắn kết sâu sắc hơn trong bối cảnh trước mắt. Việc Mỹ sẵn sàng chuẩn bị vũ trang và huấn luyện lực lượng an ninh tại Ả Rập Xê Út có thể giảm bớt gánh nặng tiềm ẩn của Ả Rập Xê Út trong khu vực. Việc triển khai và sử dụng các lực lượng quân sự của Mỹ để bảo vệ Ả Rập Xê Út có thể ngăn chặn tốt hơn các nước đối chọi trong khu vực và tăng cường an ninh của đất nước, nhưng có thể liên quan trực tiếp đến việc bảo đảm an ninh cho nhân viên Mỹ và các cơ quan đại diện của Mỹ đặt tại Ả Rập

Xê Út, làm tăng mối đe dọa trực tiếp của cả hai nước.

Xét về khía cạnh kinh tế, hiện nay, Ả Rập Xê Út và Mỹ vẫn là một trong những đối tác quan trọng của nhau. Ả Rập Xê Út vẫn là đối tác thương mại lớn nhất của Mỹ tại Trung Đông tính theo giá trị tổng thể trong năm 2018 và lớn thứ hai theo giá trị tổng thể năm 2019 (U.S Trade Representative, 2019). Điều này chứng tỏ lợi ích về kinh tế trong mối quan hệ hai nước là rất lớn. Năm 2020 chứng kiến cuộc chiến giá dầu giữa Nga và Ả Rập Xê Út, gây ra những căng thẳng trong mối quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ. Tuy nhiên, dù cuộc chiến giá dầu có gây “phần nộ” đến mức nào đối với Mỹ, Riyadh đã chứng minh hai điểm mạnh chính của mình (mà có lẽ cần được củng cố trong tương lai): thứ nhất, vị trí trung tâm của dầu đối với các lợi ích kinh tế và chiến lược của Mỹ, và thứ hai, vai trò duy nhất và chắc chắn của Ả Rập Xê Út đã, đang và sẽ góp phần ổn định và quản lý thị trường năng lượng toàn cầu. Nói cách khác, Riyadh đã chứng minh được rằng mình là một đồng minh có giá trị đáng để Mỹ gìn giữ mối quan hệ này.

Tóm lại, nếu những căng thẳng chính trị đặt quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ vào tình thế phá hoại và làm suy yếu mối quan hệ này, thì sức mạnh của các khía cạnh kinh tế, quân sự đang là các yếu tố cần và đủ để củng cố lại mối quan hệ này. Những khía cạnh này đóng vai trò như một cái “phanh” chống lại sự leo thang căng thẳng và khác biệt giữa hai nước, được thể hiện qua các cuộc tiếp xúc trực tiếp và lâu dài giữa các nhà lãnh đạo hai bên. Mối quan hệ Ả Rập Xê Út – Mỹ trải qua nhiều thăng trầm, tồn tại những bất đồng, căng thẳng và khó đoán định trong suốt những năm qua, nhưng sức mạnh của lợi ích chung vẫn còn. Vì thế, trong tương lai, mối quan hệ này vẫn có những triển vọng để tiếp tục phát triển theo hướng “dung hòa” các khác biệt, “hòa hoãn” những bất đồng trên cơ sở làm lớn mạnh lợi ích chung giữa hai nước.

5. Kết luận

Có thể nói, mối quan hệ Ả Rập Xê Út và Mỹ là mối quan hệ khó đoán định. Mối quan hệ này liệu trong tương lai có thể tiếp tục được củng cố khăng khít hoặc nguội lạnh đi đều phụ thuộc vào diễn biến trong khu vực và quốc tế cũng như chính sách của hai nước. Ảnh hưởng của mối quan hệ này đến khu vực và quốc tế cũng cho thấy sự cần thiết của việc nghiên cứu sâu hơn về mối quan hệ giữa hai nước. Theo quan điểm của người viết, mối quan hệ giữa hai nước hoàn toàn có thể tiếp tục và vẫn được tích cực duy trì trong thời gian sắp tới. Nhưng cũng không ngoại trừ những biến động của nội chính trị hai nước, biến động của khu vực Trung Đông – Bắc Phi cũng như của thế giới sẽ gây ra những thách thức mới ảnh hưởng đến mối quan hệ giữa hai nước này.

Tài liệu tham khảo

- Baker, P., & Schmitt, E. (2018). Trump Nominates Retired General as Ambassador to Saudi Arabia. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2018/11/13/us/politics/trump-john-abizaid-saudi-arabia.html>
- Blanchard, C. M. (2020). *Saudi Arabia: Background and U.S. relations*. Congressional Research Service.
- BP. (2019). *Statistical Review of World Energy 2019*. Pureprint Group Limited. <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2019-full-report.pdf>
- Chughtai, A. (2017, May 18). US-Saudi relations: A timeline. *Aljazeera*. <https://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2017/05/saudi-relations-timeline-170518112421011.html>
- Fassihi, F., & Hubbard, B. (2019, October 4). Saudi Arabia and Iran make quiet openings to head off war. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2019/10/04/world/middleeast/saudi-arabia-iran-talks.html>
- Ford, L., & Hill, M. (2019, August 8). China's evolving ties with the Middle East. *Asia's New Pivot*. <https://asiasociety.org/asias-new-pivot/china>

- Kiều, T. N. (2014). *Một số sự kiện kinh tế - chính trị nổi bật của châu Phi và Trung Đông năm 2012*. NXB Từ điển Bách khoa.
- Kristen, S. D. (2017). Saudi Arabia wins plaudits for ending ban on women driving. *Seychelles News Agency*. <http://www.seychellesnewsagency.com/articles/7973/Saudi+Arabia+wins+plaudits+for+ending+ban+on+women+driving>
- Lee, J. (2019, September 27). Saudi recovery from oil attack isn't all it seems. *Bloomberg*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-09-27/saudi-recovery-from-oil-attack-isn-t-all-it-seems-oil-strategy>
- McLean, B. (2018). *Saudi America: The truth about fracking and how it's changing the world*. Penguin Random House Audio.
- Nguyễn, T. H. (2018). *Sự hình thành cục diện chính trị - an ninh mới tại khu vực Trung Đông, Bắc Phi và tác động*. NXB Khoa học Xã hội.
- Raval, A. (2020). A tenth of oil production may become uneconomic. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/dba82fa2-69c7-11ea-800d-da70cff6e4d3>
- Saudi Press Agency. (2017, May 16). Saudi-US Economic Relations 3 Riyadh. <https://www.spa.gov.sa/viewfullstory.php?lang=en&newsid=1630334>
- Sharp J. M., Blanchard, C. M., & Collins, S. R. (2019). *Congress and the War in Yemen: Oversight and Legislation 2015-2019*. <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R45046.pdf>
- Strobel, W. P. (2018, December 1). CIA intercepts underpin assessment Saudi Arabia Crown Prince targeted Khashoggi. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/cia-intercepts-underpin-assessment-saudi-crown-prince-targeted-khashoggi-1543640460>
- Toameh, K. A. (2019, September 12). Hamas: Saudi Arabia arresting our men under U.S. pressure. *The Jerusalem Post*. <https://www.jpost.com/middle-east/hamas-saudi-arabia-arresting-our-men-under-us-pressure-601419>
- U.S. Department of Energy. (2018, September 10). Secretary Perry meets with Khalid Al-Falih, Minister of Energy, Industry and Mineral Resources of the Kingdom of Saudi Arabia. *Energy.gov*. <https://www.energy.gov/articles/secretary-perry-meets-khalid-al-falih-minister-energy-industry-and-mineral-resources>
- U.S. Trade Representative. (2019). *National trade estimate report on foreign trade barriers*. https://ustr.gov/sites/default/files/2019_National_Trade_Estimate_Report.pdf

SOME HIGHLIGHTS IN SAUDI ARABIA-US RELATIONSHIP IN THE PERIOD 2011-2020

Hoang Thi Mai Phuong

*Department of Arabic Language and Culture, VNU University of Languages and International Studies,
Pham Van Dong, Cau Giay, Hanoi, Vietnam*

Abstract: Saudi Arabia - US relationship has long been known as a strategic alliance, despite the differences between a monarchy and a constitutional republic. So far, Saudi Arabia has been one of the closest allies, the strongest economic partner and an important strategic partner of the US in the Middle East. Even so, the relationship between Saudi Arabia and US has also experienced such ups and downs as the 1973 oil embargo, the terrorist event in the US on 11st September or the political and social crisis in the North Africa - Middle East region that took place in late 2010 and early 2011 (also known as the "Arab Spring"), the assassination of journalist Jamal Khashoggi at the Saudi Embassy in Turkey and the attack on the oil field in Saudi Arabia on 14th September, 2019, enormous impacts on the Middle East - North Africa and the world situation. The article briefly summarizes some prominent issues in the Saudi-US relationship between 2011 and 2020. Besides, the article also analyzes the factors that are likely to affect the Saudi-US relationship and some forecasts for the development direction of this relationship in the coming time. The article uses the international relations research methods, analytical methods to synthesize and evaluate, case study method, system-structured method, forecast and evaluation method to objectively evaluate this relationship.

Keywords: diplomatic relations, US-Saudi Arabia, politics, Middle East-North Africa